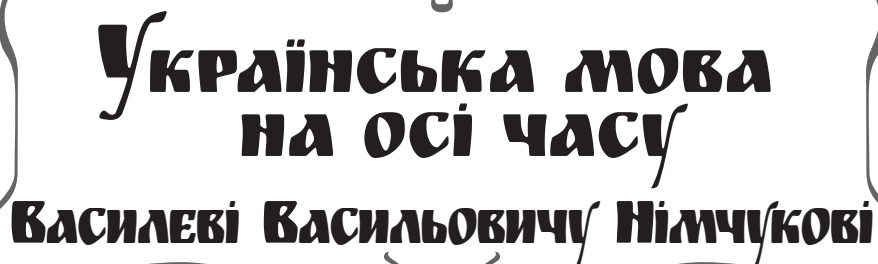

Національна академія наук України
Інститут української мови

**Українська мова
на осі часу**
Василеві Васильовичу Німчукові

КИЇВ 2017

Не все сплива рікою часу...

ЗМІСТ

<i>Пуряєва Н.В. (Київ)</i>	
Історик мови В.В. Німчук: ефект синтезу	11
Бібліографія праць В.В. Німчука	23

ПРОБЛЕМИ ДІАЛЕКТОЛОГІЇ ТА ОНОМАСТИКИ

<i>Аркушин Г.Л. (Луцьк)</i>	
Чи тотожні терміни <i>західноволинський</i> і <i>волинсько-поліський</i> ?	55
<i>Белей Л.О. (Ужгород)</i>	
Природа особових імен та їх відтворення засобами чужої мови	63
<i>Вербич С.О. (Київ)</i>	
Топоніми з основою <i>печеніг-</i> в Україні та за її межами (історико-лінгвістичне дослідження)	70
<i>Іваненко О.В. (Київ)</i>	
Вечір проти Івана Купала, або чому цвіте папороть?	80
<i>Козлова Р.М. (Гомель, Білорусь)</i>	
Античная этнонимия: Ворáноі, Ἀβοράκη, Вороскоі (Лингвистический комментарий)	92
<i>Москаленко Л.А. (Київ)</i>	
Русини і русинська «мова»: «русские» и «русский язык» чи українці і українська мова?	106
<i>Николаев Г.А. (Казань, Росія)</i>	
Из наблюдений над названиями грибов в русских говорах	115
<i>Торчинський М.М. (Хмельницький)</i>	
Систематизація власних назв за особливостями їх походження	122
<i>Шульгач В.П. (Київ)</i>	
Рефлекси псл. * <i>Pur-</i> (на матеріалі антропонімії)	128

ГРАМАТИКА ТА ЛЕКСИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: ІСТОРІЯ Й СУЧАСНІСТЬ

<i>Білоусенко П.І. (Запоріжжя)</i>	
Формування словотвірної структури локативних найменувань в історії української мови (деривати з суфіксами <i>-ина</i> та <i>-чина / -щина</i>)	139
<i>Городенська К.Г. (Київ)</i>	
Статус компонента зі значенням статичної локалізації у двоскладних реченнях з нульовою формою <i>бути</i>	151
<i>Давиденко І.Ю. (Київ)</i>	
Концепт 'душа' в мовній картині світу слов'ян (на матеріалі української та польської фразеології)	158
<i>Дидик-Меуш Г.М. (Львів)</i>	
Староукраїнська номінація: усталена структура – нова семантика	167
<i>Золтан А. (Будапешт, Угорщина)</i>	
Унгаризми в Нягівському Євангелії	175
<i>Костич Л.М. (Київ)</i>	
Відантропонімі деривати в контексті розвитку словотвірної категорії посесивності	180

Коца Р.О. (Київ)	
Складні прикметники у давній українській мові: семантика і структура ..194	
Межжеріна Г.В. (Київ)	
Вербалізація соціально-етичних портретів внуків і правнуків Володимира Мономаха в Київському літописі.....201	
Мовчун Л.В. (Київ)	
Терміни на позначення видів рим за обсягом співзвучних елементів: історія і сучасний стан212	
Осінчук Ю.В. (Львів)	
Лексичні особливості давньоукраїнських пам'яток222	
Прискока О.В. (Київ)	
До історії слова <i>гражда</i> в українській мові231	
Сабадош І.В. (Ужгород)	
Збагачення української мови ХІХ – поч. ХХ ст. назвами дикорослої флори родини первоцвітів238	
Сивокозова Т.В. (Київ)	
Про деякі особливості категорії темпоральності: лінгвістичний аспект ..246	
Фаловський Адам (Краків, Польща)	
Білорусизми та українізми у «Номенклаторі» Іллі Копієвського 1700 року256	
Штанденко У.М. (Київ)	
Сталі вирази з сакральними елементами в офіційно-діловому стилі кін. ХVІІ – поч. ХVІІІ ст. (на матеріалі актів Полтавського полкового суду 1668–1740 років)266	

ПАМ'ЯТКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Гнатенко Л.А. (Київ)	
Перекладачі, писці та редактори Пересопницького Євангелія 1556–1561 років273	
Курганова О.Ю. (Київ)	
Текстотвірний вплив молитви на українську барокову поезію283	
Мандрик Н.В. (Рівне)	
Галицьке Євангеліє 1266–1301 року: огляд пам'ятки299	
Мойсієнко В.М. (Житомир)	
Мова Луцької книги 1560–1561 років (фонетичні явища в підсистемі голосних)303	
Наєнко Г.М. (Київ)	
Астрологічні статті зі збірки першої половини ХVІІ ст.: текст, коментар ..313	
Ніка О.І. (Київ)	
ХVІІІ ст. в українському лінгвістичному джерелознавстві та археографії ..324	
Ткаченко О.Б. (Київ)	
Спроба сучасної української мовної інтерпретації (транслітерації) однієї з пісень Григорія Сковороди332	

БІБЛІЯ СЕРЕД ДЖЕРЕЛ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Бабич Н.Д. (Чернівці)	
Мовностилістичні особливості сучасного українського перекладу Священного Передання Йоана Золотоустого347	

Венжинович Н.Ф. (Ужгород) Фразеологізми у Святому Письмі: етнолінгвістичний аспект.....	354
Гуйванюк Н.В. (Чернівці) Прототексти Святого Письма у проповідях Сидора Воробкевича	358
Данилюк Н.О. (Луцьк) Біблійні слова-образи в мові української народної поезії	368
Ковтун А.А. (Чернівці) Функціонування термінів у перекладах Біблії І. Огієнка та Патріарха Філарета	374
Онуфрій (Куц), архм. (Луцьк) Луцьке Євангеліє XIV століття – нове життя	383
Скаб М.В., Скаб М.С. (Чернівці) Українські переклади Святого Письма і біблійна фразеологія української мови	389
Тимошук В., прт. (Київ) Пересповницьке Євангеліє – духовна і національна святиня українського народу	398

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА МОВОЗНАВСТВА

Воронич Г.В. (Київ) Нормативні приписи крізь призму історії української мови	407
Галас Б.К. (Ужгород) Словникові матеріали В. Лазаревського – важливе джерело відомостей з історії української мови і мовознавства	422
Гнатюк Л.П. (Київ) Історико-лінгвістичні дослідження в ХХІ ст.: проблеми і перспективи ...	431
Грещук В.В., Грещук В.В. (Івано-Франківськ) Проблеми української мови в науковому доробку й епістолярії Івана Вагилевича	436
Даниленко А.І. (Нью-Йорк, США) Таки «мертва» чи «жива»? Про спадковість попередньої традиції в новій українській літературній мові	445
Даценко І.Б. (Нагоя, Японія) Графіко-орфографічна система офіційних текстів із Галичини (друга половина ХІХ ст.)	460
Дем'янюк М.П. (Київ) Лексичні та фонетико-граматичні особливості анонімного латинсько-слов'янського словника ХVІІІ ст.	469
Кровицька О.В. (Львів) Міждисциплінарна взаємодія в історичному словнику української мови..	479
Лесюк М.П. (Івано-Франківськ) Про деякі галицькі граматики початку ХХ ст.	486
Симонова К.С., Ярошевич І.А. (Київ) Проблеми морфології в українському мовознавстві ХVІ–ХVІІ ст.	496
Фаріон І.Д. (Львів) Соціолінгвістичний контекст статусу руської (української) мови у правових документах (кінець ХVІ – перша половина ХVІІ ст.)	507

CONTENTS

Natalia Puriaieva

- The historian of language V.V. Nimchuk: the effect of synthesis11
Bibliography of V.V. Nimchuk's works23

PROBLEMS OF THE ONOMASTICS, DIALECTOLOGY

Hryhorii Arkushyn

- Are the terms 'western volhynian' and 'volhynian-polissian' identical?55

Liubomyr Belei

- On the nature of proper names and their translation into other languages63

Sviatoslav Verbych

- Toponyms with the stem *pečeniĥ-* in ukraine and outside
(a historical-linguistic study)70

Oleksander Ivanenko

- The Ivan Kupala eve, or why the fern blossom?80

Raisa Kozlova

- The ancient ethnonym: βοράνοι, ἀβοράκη, βοροῦσκοι
(a linguistic commentary)92

Liliia Moskalenko

- Rusyns and the rusyn 'language': 'russians' and 'the russian
language' or ukrainians and the ukrainian language?106

Hennadii Nikolaiev

- Observations on the names of the mushrooms in russian dialects115

Mukhailo Torchyns'kyi

- The classification of proper names in accordance with their origin122

Viktor Shulhach

- Reflexes of common slavic **pur-* (based on the anthroponymic material)128

GRAMMAR AND VOCABULARY OF THE UKRAINIAN LANGUAGE: ITS HISTORY AND MODERN STATE

Petro Bilousenko

- The formation of the derivative structure of locative-based
names in the history of ukrainian: derivatives in *-čyna* and *-ščyna*139

Kateryna Horodens'ka

- The status of the component with the meaning of static
localization in simple sentences with no copula151

Ihor Davydenko

- The concept of 'soul' in the linguistic picture of the world of the ancient
slavs (on the material of ukrainian and polish phraseology)158

Hanna Dydyk-Meush

- The old ukrainian nomination system: the established
structure vs. New semantics167

András Zoltán

- The hungarian elements in the njagove *postilla*175

Liliia Kostych

- Derivatives from the anthroponyms in the context of the formation
of the derivational category of possession180

Ruslana Kotsa

- Thes compound adjectives in old ukrainian: their semantics and structure ...194

<i>Anna Mezherina</i>	
Verbalization of social and ethical portraits of olodymyr Monomakh's grandchildren and great-grandchildren in the Kyiv chronicle	201
<i>Larysa Movchun</i>	
Terms for rhyme types designation as to the volume of the rhyming elements: history and modern state	212
<i>Iurii Osinchuk</i>	
Lexical peculiarities of old ukrainian records	222
<i>Oleh Pryskoka</i>	
On the history of the word <i>gražda</i> in the ukrainian language	231
<i>Ivan Sabodash</i>	
The enrichment of the ukrainian language in the 19th – early 20th cc. With the names of wild primrose plants	238
<i>Tetiana Syvokozova</i>	
To some features of the category of temporality: the linguistic aspect	246
<i>Adam Falowski</i>	
The belarusian and ukrainian elements in <i>the nomenclature</i> of Illia Kopiiyevs'kyi (1700)	256
<i>Uliana Shtandenko</i>	
Set expressions with sacred elements in the official administrative style in the late 17th – early 18th cc. (on the material of the poltava regiment court, 1668–1740)	266

MEMORIES OF THE UKRAINIAN LANGUAGE

<i>Liudmyla Hnatenko</i>	
Translators, amanuenses, and editors of the peresopnytsya gospel (1556–1561)	273
<i>Olena Kurhanova</i>	
A text-forming influence of the prayers on the language of the baroque poetry in the 17th c.	283
<i>Nelia Mandryk</i>	
On some questions concerning the gospel written in galicia in 1266–1301 ...	299
<i>Viktor Moisiienko</i>	
The language of the luts'k town records of 1560–1561 (phonetic phenomena in the sub-system of vowels)	303
<i>Halyna Nayenko</i>	
The astrological essays from an early 17th-century collection: texts and commentary	313
<i>Oksana Nika</i>	
The 17th c. In the ukrainian linguistic studies of primary sources and archeography	324
<i>Orest Tkachenko</i>	
An attempt at a modern ukrainian linguistic interpretation (transliteration) of one song authored by hryhorii skovoroda	332

THE BIBLE AS ONE OF THE SOURCES OF THE UKRAINIAN LANGUAGE HISTORY

<i>Nadiia Babych</i>	
On stylistic features of the modern ukrainian translation of the sacred tradition of john chrysostom	347

<i>Natalia Venzhynovych</i>	
Idioms in the Holy Scripture: the ethnolinguistic aspect.....	354
<i>Nina Huivaniuk</i>	
The prototexts of the holy scripture in the sermons of sydir vorobkevych	358
<i>Nina Danyiuk</i>	
Biblical expressions in the language of ukrainian folk poetry	368
<i>Albina Kovtun</i>	
The use of terms in the translations of the bible of ivan ohienko and patriarch filaret	374
<i>Archimandrite Onufrii (Kuts)</i>	
The luts'k gospel of the 14th c.: a new life	383
<i>Mar'ian Skab, Mariia Skab</i>	
The ukrainian translations of the holy scripture and the ukrainian biblical phraseology	389
<i>Volodymyr Tymoshchuk</i>	
Peresopnytsia gospel – spiritual and national ukrainian people sanctuary	398
HISTORY OF UKRAINIAN LANGUAGE AND LINGUISTICS	
<i>Anna Voronych</i>	
Normative prescriptions through the lens of the history of the ukrainian language	407
<i>Borys Halas</i>	
Vasyl' lazarevs'kyi's lexicographical materials as an important source of the history of the ukrainian language and linguistics	422
<i>Lidiia Hnatiuk</i>	
The historical-linguistic studies in the 21st c.: problems and perspectives	431
<i>Vasyl' Greshchuk, Valentyna Greshchuk</i>	
Issues of the ukrainian language in the scholalry output and correspondence of ivan vahylevych	436
<i>Andrii Danylenko</i>	
Is it dead or alive? On the continuity of the older tradition in new standard ukrainian	445
<i>Ihor Datsenko</i>	
The graphic and orthographic system of the galician official documents in the second part of 19th c.	460
<i>Maryna Dem'ianiuk</i>	
The phonetic, lexical and grammatical features of an anonymous latin-slavonic dictionary of the 18th c.	469
<i>Ol'ha Krovyts'ka</i>	
The interdisciplinarity in the historical dictionary of ukrainian	479
<i>Mukola Lesyuk</i>	
On some galician grammars from the early 20th c.	486
<i>Kateryna Symonova, Iryna Yaroshevych</i>	
Issues of the morphology in the ukrainian linguistics of the 16th–17th cc. ...	496
<i>Iryna Farion</i>	
The socio-linguistic context of the status of <i>rus'ka</i> (ukrainian) <i>mova</i> in law documents from the late 16th – first half of the 17th c.	507

УДК 811.161.2
ББК 81.2УКР-03я43
У11

До друку рекомендовано ухвалою вченої ради Інституту української мови НАН України (протокол № 6 від 26 червня 2014 р.)

Упорядники: Г.В. Воронич, Н.В. Пуряєва

Редколегія:

П.Ю. Гриценко, доктор філологічних наук, професор (голова),

П.І. Білоусенко, доктор філологічних наук, професор,

Г.В. Воронич, кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник,

Л.А. Москаленко, кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник,

Н.В. Пуряєва, кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник.

У11 Українська мова на осі часу. Василеві Васильовичу Німчукові / Ін-т укр. мови НАН України: упорядн.: Г.В. Воронич, Н.В. Пуряєва. – К.: КММ, 2017. – 520 с.: портр. – (Серія «Не все сплива рікою часу...»).

ISBN 978-966-1673-37-2

Збірник створений на пошану видатного мовознавця, славіста, історика української мови, члена-кореспондента НАН України В.В. Німчука. Видання містить статті з різних галузей мовознавства – ономастики, діалектології, лінгвістичного джерелознавства, історії української лінгвістики, охоплюючи широкий діапазон проблем, які так чи інакше пов'язані з науковими інтересами цього вченого. У збірнику вміщений також список праць В.В. Німчука.

Видання буде цікаве для філологів, істориків та культурологів.

**UKRAINIAN LANGUAGE ON THE EDGE OF TIME:
IN HONOR OF VASYL NIMCHUK**

The book was created to honor of an outstanding linguist Slavist, historian of the language, and the Corresponding Member of the National Academy of Sciences. The volume contains contributions to various fields of linguistics, in particular onomastics, dialectology, textual analysis, the history of Ukrainian linguistics, thus covering a wide array of issues which all reflect the scholarly interests of this scholar. The book also has a complete bibliography of the works authored by V.V. Nimchuk.

This publication will be of interest for linguists, historians, and specialists in cultural studies.

ISBN 978-966-1673-37-2

Інститут української мови © 2017

Колектив авторів © 2017

МТОВ «КММ» © 2017

Науковий збірник

**УКРАЇНСЬКА МОВА НА ОСІ ЧАСУ
ВАСИЛЕВІ ВАСИЛЬОВИЧУ НІМЧУКОВІ**

Авторський колектив:

Аркушин Григорій Львович, Бабич Надія Денисівна, Белей Любомир Омелянович, Білоусенко Петро Іванович, Венжинович Наталія Федорівна, Вербич Святослав Олексійович, Воронич Ганна Василівна, Галас Борис Кирилович, Гнатенко Людмила Анатоліївна, Гнатюк Лідія Павлівна, Городенська Катерина Григорівна, Гуйванюк Ніна Василівна, Грещук Валентина Василівна, Грещук Василь Васильович, Давиденко Ігор Юрійович, Даниленко Андрій Іванович, Данилюк Ніна Олексіївна, Даценко Ігор Борисович, Дем'янюк Марина Петрівна, Дидик-Меуш Ганна Михайлівна, Золтан Андраш, Іваненко Олександр Володимирович, Ковтун Альбіна Анатоліївна, Козлова Раїса Михайлівна, Костич Лілія Миколаївна, Коца Руслана Олександрівна, Кровицька Ольга Василівна, Курганова Олена Юріївна, Лесюк Микола Петрович, Мандрик Неля Василівна, Межжеріна Ганна Валентинівна, Мовчун Лариса Вікторівна, Мойсієнко Віктор Михайлович, Москаленко Лілія Анатоліївна, Наєнко Галина Михайлівна, Ніка Оксана Іванівна, Ніколаєв Генадій Олексійович, Онуфрій (Куц), Осінчук Юрій Васильович, Прискока Олег Володимирович, Пуряєва Наталія Володимирівна, Сабадош Іван Васильович, Сивокозова Тетяна Василівна, Симонова Катерина Степанівна, Скаб Марія Василівна, Скаб Мар'ян Стефанович, Тимошук Володимир, Ткаченко Орест Борисович, Торчинський Михайло Миколайович, Фаловський Адам, Фаріон Ірина Дмитрівна, Штанденко Уляна Михайлівна, Шулъгач Віктор Петрович, Ярошевич Ірина Арнольдівна

Упорядники: Г.В. Воронич, Н.В. Пуряєва

Художній редактор: Л.М. Чуприна

Технічний редактор: І.П. Тарасов

Комп'ютерна верстка: І.І. Тарасов

Підписано до друку 05.12.2017. Формат 70x100/16.
Друк офсетний. Папір офсетний. Ум. др. аркушів 32,5.
Шрифт Times. Наклад 150 прим.

Видавництво ТОВ "КММ"

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК №2373

Серія «*Не все спливає рікою часу...*»

1. У силовому полі мови. Інні Петрівні Чепізі. – К.: КММ, 2011: портр.

2. На хвилях мови. Аллі Йосипівні Багмут. – К.: КММ, 2011: портр.

3. Українська лексикографія в загальнослов'янському контексті: теорія, практика, типологія. Ларисі Григорівні Скрипник. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2011: портр.

4. Українська і слов'янська тлумачна та перекладна лексикографія: Леонідові Сидоровичу Паламарчукові. – К.: КММ, 2013: портр.